

тивна лише за умови повного знання про розвиток дитини (фізичний, психічний, мовленнєвий), що дозволить педагогу адресно керувати вихованням, навчанням, розвитком.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Недосконалість мовленнєвого розвитку як вищої психічної функції може стати причиною обмежень у спілкуванні, недостатньому рівні сформованості пізнавальних процесів, виникненні загальної затримки психічного розвитку, стійкої неуспішності в навчальній діяльності та порушень поведінки. Однією з найважливіших завдань закладів дошкільної освіти є профілактика порушень мовленнєвого розвитку, що зумовлено соціальним значенням мовлення. У профілактиці повинні брати участь всі сторони зазначеного процесу тобто медики, педагоги, логопед, батьки, тому як тільки їх сумісна діяльність дасть видимий результат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алієва І. А. Профілактика та корекція фонетико-фонематичного недорозвинення в учнів допоміжної школи / І. А. Алієва // Таврійський вісник освіти. – № 3(51) – 2015.
2. Баскакова О. Ф. Раннє виявлення і профілактика мовленнєвих порушень у дітей / О. Ф. Баскакова // Таврійський вісник освіти. – № 2(50) – 2015.
3. Лалаєва Р. І. Логопато психологія: учеб. пособие для студентов / Р. И. Лалаева, С. Н. Шаховская. – М.: ВЛАДОС, 2011.
4. Рібцун Ю. В. Запобігти, виявити, допомогти: профілактика, діагностика та корекція порушень психофізичного розвитку дошкільнят / Ю. В. Рібцун // Дошкільнє виховання. – 2010. – № 8. – С. 18–19.

УДК 376.1-056.264-053.4:616.89-008.434.37

Т. М. Царькова

учитель-логопед
КУ Сумський ДНЗ №23

Л. Л. Стахова

кандидат педагогічних наук, доцент,
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

КОРЕКЦІЙНА РОБОТА З ДІТЬМИ ІЗ АЛАЛІЄЮ В ГРУПАХ КОМПЕНСУЮЧОГО ТИПУ ДЛЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

У статті висвітлюються напрями етапів корекційної роботи з дітьми дошкільного віку із алалією в групах компенсуючого типу для дітей з порушеннями мовлення.

В статті освещаются направления этапов коррекционной работы с детьми дошкольного возраста с алалией в группах компенсирующего типа для детей с нарушениями речи.

The article focuses on the stages of correctional work with children of preschool age with alalia who visit compensating groups for children with speech disorders.

Ключові слова: алалія, моторна алалія, сенсорна алалія, корекційна робота, напрями корекційної роботи.

Ключевые слова: алалия, моторная алалия, сенсорная алалия, коррекционная работа, направления коррекционной работы.

Key words: alalia, motor alalia, sensory alaliya, correctional work, directions of correctional work.

Постановка проблеми. Алалія – це відсутність мовлення або системне недорозвинення мовлення внаслідок органічного ураження мовленнєвих зон кори головного мозку у внутрішньо-утробному або ранньому періоді розвитку дитини [5]. На даний момент збільшилася кількість дітей з алалією з різним ступенем тяжкості, які не опановують мову і залишаються немовленнєвими або майже немовленнєвими навіть під час вступу до школи. Складний симптомокомплекс мовленнєвих і немовленнєвих розладів чинить негативний вплив не тільки на комунікацію,

але й на розвиток пізнавальної діяльності особистості.

У практичній діяльності учителів-логопедів закладів дошкільної освіти виникають наступні труднощі в подоланні такого порушення як алалія: недостатньо продумана система взаємозв'язку вихователя і учителя-логопеда; відсутність методичного забезпечення, розроблених корекційно-розвиваючих програм з подолання даного порушення; відсутність наступності у корекційній роботі закладу дошкільної освіти і початкової школи.

Не зважаючи на високий інтерес практики до проблем корекції алалії у дітей дошкільного віку, розробленість цієї проблеми в логопедичній науці залишається недостатньою.

Аналіз останніх джерел. Проблемою навчання і виховання дітей з структурно-семантичними розладами займалися О. А. Токарева, М. Є. Хватцев, А. К. Маркова, В. І. Балаєва, Б. М. Гріншпун і багато інших. У 1951 році Р. Є. Левіна описала форми алалії у дітей з точки зору психолого-педагогічної типології, В. К. Орфінська у 1963 році представила в своїх роботах психолінгвістичний аспект вивчення алалії. С. Ю. Штіль пропонує нетрадиційні види корекційної роботи з дітьми-алаліками. Роль пасивного голосоутворення в корекційно-логопедичній роботі з дітьми із моторною алалією визначає у своїх роботах К. О. Зелінська-Любченко [1]. Ю. В. Рібцун представлені критерії диференційної діагностики моторної і сенсорної алалії та інших видів мовленнєвих і немовленнєвих порушень [4]. Також проблему диференційної діагностики алалії від інших порушень психофізичного розвитку називає актуальною серед проблем у вивченні сенсорної алалії В. В. Тищенко

Мета статті – висвітлити зміст та напрями логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку із моторною та сенсорною алалією.

Виклад основного матеріалу. У даний час діти з алалією навчаються в групах компенсуючого типу для дітей з порушеннями мовлення, що функціонують при закладах дошкільної освіти.

Моторна алалія – це системне недорозвинення експресивного мовлення

центрального органічного характеру, обумовлене несформованістю мовних операцій процесу породження мовленнєвих висловлювань при відносній збереженості смислових і сенсомоторних операцій; у дитини не розвивається активне усне мовлення, а розуміння мовлення практично не порушено [2, 5]. За даними Н. Н. Трауготт, 70% дітей з моторною алалією повністю розуміють звернене мовлення, 20% мають незначне зниження розуміння, 10% погано розуміють, але власна мова дітей в цих випадках завжди виявляється гірше ніж їх розуміння.

Сенсорна алалія – це відсутність розуміння розмовного мовлення при збереженому фізичному слухові дитини [2, 5]; ураження відзначається в тій ділянці кори головного мозку, де знаходиться центр слухомовленнєвого аналізатора; діти чують, але не розуміють звернене до них мовлення, відзначаються несформованість акустико-гностичних процесів, зниження здатності до сприйняття мовленнєвих звуків, порушення довільної слухової уваги.

Зміст та напрями логопедичної роботи будуть залежати від того, яка форма алалії – моторна чи сенсорна – виявлена у дитини.

Методика логопедичної роботи при моторній алалії.

Досвід практичної діяльності доводить, що логопедичну роботу слід розпочинати з вирішення завдань з формування психологічних передумов мовленнєвої діяльності, подолання мовленнєвого негативізму, розвитку загальної і мовленнєвої моторики, формування ігрової діяльності, корекції зорового, слухового, тактильного сприймання, розвитку вмінь, спрямованих на сприймання, осмислення і розуміння мовленнєвої інформації.

На підготовчому етапі з метою подолання мовленнєвого негативізму учитель-логопед створює ігрові ситуації, залучає дитину до спільних продуктивних видів діяльності (малювання, ліплення, конструювання тощо), які стимулюють у дитини бажання говорити, що є основним на підготовчому етапі. Слід зазначити, що робота з подолання мовленнєвого негативізму проводиться

паралельно із збагаченням словникового запасу.

Важливим моментом в роботі учителя-логопеда є використання завдань, спрямованих на розвиток розуміння мовлення. Під час розуміння мовлення дитина спирається не на звукове оформлення слів, а на широкий контекст мовленнєвого висловлювання. Тому питання учителя-логопеда в бесідах, спрямованих на виявлення розуміння слів, речень, повинні містити слова-підказки.

Робота з розвитку предикативної функції мовлення та попередження проявів аграматизмів здійснюється шляхом оволодіння дитиною з алалією елементами граматичної будови мовлення. Робота проводиться поетапно в такій послідовності: формування однослівної фрази; формування речень з двох слів на базі однослівних речень; формування моделей речень з двох головних членів – підмета і присудка.

Другий етап корекційної роботи спрямований на формування у дітей початкових мовленнєвих умінь у ситуаціях діалогічного спілкування. На цьому етапі триває робота з розвитку загальної і мовленнєвої моторики, всіх психічних процесів. Основним напрямком другого етапу є активізація пасивного словника та практичне оволодіння найпростішими формами словотворення, словозміни. Паралельно проводиться робота з формування зв'язного мовлення: поширення речень, її граматичне оформлення, створення ситуацій діалогу, складання розповіді описового характеру тощо.

Напрямами корекційної роботи другого етапу є:

- збагачення словника і подолання парафазій;
- формування фрази і включення її в зв'язне мовлення (використовуються вправи для формування граматичної будови мовлення, уявлень про структуру речення та його інтонаційне оформлення);
- формування звуковимови (при цьому основним є не постановка звуків, а розвиток слухового сприймання).

На даному етапі роботи на індивідуальних заняттях учитель-логопед закріплює у дитини з алалією вміння

словотворення і словозміни. Варто зазначити, що необхідно приділяти велику увагу роботі над складовою структурою слова [3].

На третьому етапі корекційної роботи відбувається формування висловлювання як основної одиниці мовлення. Основними напрямками даного етапу є: формування експресивного мовлення; формування системи значень слів, формування словотворення, граматичного структурування; подальший розвиток фразового мовлення; збагачення словника дітей; формування фразового мовлення; практичне оволодіння формами словотворення і словозміни.

Робота з формування вміння структурувати речення починається з вправ у практичному складанні простих непоширених речень за картинкою і наочною ситуацією. На заняттях дитина вправляється в поширенні речень шляхом їх нарощування за зразком, поданому педагогом, і самостійно.

Робота з формування та розвитку діалогічного мовлення передуює формуванню зв'язного монологічного висловлювання, що включає формування у дітей умінь відповідати на поставлені запитання (вміти давати короткі і повні відповіді); вміння ставити запитання; вміння вільно і невимушено вести бесіду.

Важливим завданням логопедичної роботи є навчити дітей докладно і послідовно, граматично і фонетично правильно викладати свої думки. Методика роботи з розвитку зв'язного мовлення дошкільнят висвітлена в роботах В. П. Глухова, Л. Н. Єфименкова, Н. С. Жукової, Т. Б. Філічевої, Т. А. Ткаченко, С. Н. Шаховської та ін.

Четвертий етап корекційної роботи при моторній алалії спрямований на формування комунікативних умінь і навичок зв'язного мовлення. Від діалогу в міжособистісному спілкуванні поступово переходять до монологічного мовлення, спираючись на інтерес дитини до навколишнього. При цьому використовуються серії сюжетних картинок, символічні зображення, опорні слова та схеми тощо [2].

Методика логопедичної роботи при сенсорній алалії.

При сенсорній алалії основним завданням корекційної роботи є розвиток

розуміння зверненого мовлення та формування комунікативних навичок і умінь.

Дитині із сенсорною алалією необхідно надавати години та дні відпочинку, спокою, захищати від зайвого спілкування з оточуючими.

На підготовчому етапі основна увага приділяється формуванню немовленнєвих психічних процесів. У дитини розвивають зорове і тактильне сприймання, довільну увагу, пам'ять, мислення. Великого значення набуває робота з розвитку слухового сприймання, під час якої у дитини розвивають диференційоване слухове сприймання різних немовленнєвих подразників. Наприклад, за допомогою іграшок, що звучать, дитину вчать диференціювати різні звуки за гучністю, висотою, тривалістю. На даному етапі у дітей пробуджують інтерес до звуків навколишнього середовища, до мовленнєвих звуків, розвивають потребу, бажання і можливості наслідувати їх, диференціювати немовленнєві і мовленнєві звуки.

Навчання розрізнення ряду неорганізованих звуків починають з яскравішого, сильно вираженого звучання, потім переходять до розрізнення тихіших, менш інтенсивніших звуків, ближчих між собою, але уникають оплесків, тупання по підлозі, стукання по столу. Далі вводиться сильний мовленнєвий звук, наприклад *а*, *р*, який необхідно пов'язати з предметом або явищем. Ці вправи проводять упродовж усієї роботи, акустичне навантаження дозується. Одночасно розвивають мовнослухову увагу, навчають дітей розуміти мовлення в конкретній ситуації, що є психологічною передумовою сприймання мовленнєвого висловлювання.

На другому етапі основна увага приділяється розвитку навичок розуміння мовлення поза конкретною ситуацією. З цією метою у дітей розвивають слухову пам'ять, здатність впізнавати слова за їх звуковими формами, формують вміння співвідносити слова з предметами та діями.

Звуки, які дитина починає сприймати, виділяти, диференціювати, зв'язуються з предметом, картинкою, дією, з конкретною ситуацією, стають їх позначенням. Спочатку роботи для вироблення умовного зв'язку звучання та предмета

вибираються слова-еквіваленти, звукові комплекси (*у* - паровоз) встановлюється і закріплюється зв'язок звуку (звукосполучень) з предметом або його зображенням. Далі кожне слово отримує рухове, зорове чи тактильне підкріплення.

На третьому етапі корекційної роботи у дітей формують комунікативні вміння і навички. Педагог добирає завдання для формування та розвитку фонематичних і фонетичних операцій, для розвитку семантичної та лексикограматичної компонентів мовлення, дитину вчать сприймати словосполучення і фрази.

Слід зауважити на тому, що на всіх етапах корекційної роботи педагог повинен спиратися на зоровий аналізатор [2].

Висновки. Отже, складність такого мовленнєвого порушення як алалія пояснюється численністю, різноманітністю, неоднозначними зв'язками між немовленнєвими і мовленнєвими порушеннями. Комплексна системна робота при алалії спрямована на створення механізмів мовленнєвої діяльності, формування мовлення як засобу комунікації і розвитку психічної діяльності в цілому. Подальше поглиблене вивчення алалії дозволить забезпечити оптимізацію корекційно-розвивальної роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зелінська-Любченко К. О. Роль пасивного голосоутворення в корекційно-логопедичній роботі з дітьми із моторною алалією / К. О. Зелінська-Любченко // Молодий вчений. – № 11.1 (38.1) – 2016.
2. Логопедія: Навчальний посібник для студентів педагогічних інститутів за спеціальністю «Дефектологія» / Л. С. Волкова, Р. І. Лалаєва, Є. М. Мастюкова та ін; Під ред. Л. С. Волкової – М : Просвещение, 1989.
3. Маркова А. К. Особливості засвоєння складової структури слова у дітей, які страждають на алалію / А. К. Маркова. – М., 1961.
4. Рібцун Ю. В. Розмежування алалій та інших мовленнєвих і немовленнєвих вад [Електронний ресурс] / Юлія Рібцун // Народна освіта. – 2012. – Вип. № 3 (18).
5. Шеремет М. К. Логопедія: підручник / М. К. Шеремет – К. : Видавничий дім «Слово», 2010.

СЕКЦІЯ 3

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ, НАПРЯМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АДАПТИВНОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОСІБ З ПСИХОФІЗИЧНИМИ ВАДАМИ

УДК 613.955 – 056.262

М. С. Гончаренко

доктор біологічних наук, професор

Т. П. Камнева

науковий співробітник

кафедри валеології

філософського факультету

В. П. Титарь

кандидат фізико-математичних наук,

завідувач лабораторії

радіо- і оптичної голографії

В. М. Мізрахі

кандидат психологічних наук,

науковий співробітник лабораторії

радіо- і оптичної голографії,

Харківський національний

університет імені В. Н. Каразіна

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ЕНЕРГОІНФОРМАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ З ПАТОЛОГІЯМИ ЗОРУ

У статті приведені результати дослідження особливостей стану енергоінформаційної складової здоров'я дітей з вадами зору.

В статтє приведені результати исследования особенностей состояния энергоинформационной составляющей здоровья детей с патологиями зрения.

The article presents the research results of the energy information health component of the children with vision pathologies.

Ключові слова: *енергоінформаційна складова здоров'я, енергоресурс організму, енергетичний центр, вади зору, здоров'я дітей.*

Ключевые слова: *энергоинформационная составляющая здоровья, энерго-ресурс организма, энергетический центр, патология зрения, здоровье детей.*

Keywords: *energy information component of health, energy resources of an organism, energy center, vision pathologies, vision defects, children's health.*

Постановка проблеми. Наш час характерний активним використанням телевізорів, комп'ютерів, мобільних телефонів починаючи з дитячого віку. Це сприяє погіршенню стану здоров'я користувачів, особливо дітей. Дослідження присвячене вивченню особливостей стану енергоінформаційної складової дітей, у яких у наявності вроджені або набуті вади зору.

Актуальність дослідження полягає в тому, що користувачі електронної техніки, якими є майже все населення, набувають схильність до погіршення стану здоров'я або зниження зору.

Мета статті – Визначення особливостей стану енергоінформаційної складової і енергообміну дітей з патологією зору.

Виклад основного матеріалу дослідження. У гімназії імені В. Г. Короленка, де навчаються діти з вадами зору, співробітниками кафедри валеології та лабораторії радіо- і оптичної голографії Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна з метою визначення стану здоров'я і особливостей енергообміну організму дітей було проведено дослідження стану енергоінформаційної складової за допомогою методу, який на початку ХХІ століття розроблено в Болгарії академіком А. Влаховим і О. Влаховою [1; 2], повна назва якого: «Метод скринінгової енергоінформаційної адаптометрії голографічної матриці людини».

Наша польова оболонка – енергоінформаційна голографічна матриця є складною польовою, енергетичною та інформаційною структурою, яка динамічно змінюється в часі та просторі. Вона змінює свої параметри і характеристики в залежності від обмінних процесів в організмі, від зовнішніх впливів, а також від фізичного та психічного стану людини.